

Zini, sargā, copē!

Ūdens iemītnieki – ekosistēmas pamats, kas mums jāsargā

Ūdenstilpju ekosistēmu saglabāšana un zivju resursu atjaunošana prasa pārdomātu, uz zinātniskiem datiem balstītu pieeju. Lai gan makšķernieku vidū bieži valda uzskats, ka zivju ielaišana ir galvenais apsaimniekošanas instruments, apsaimniekotāji norāda uz citu realitāti. Izpratne par resursu dabisko atjaunošanos, kontrolzvejas lomu un mērķtiecīgu rīcību ir pamats, kas nodrošina vietējo ezeru un upju ilgtspēju.

Limbažu novada pašvaldības aģentūras LAUTA publisko ūdeņu apsaimniekošanas nodaļas ALDA vadītājs Jānis Remess uzsver, ka sugu daudzveidības uzturēšana ūdenstilpēs ir ļoti būtiska. – *Cilvēki laika gaitā vairāk vai mazāk ekosistēmu ir sabojājuši. Pārsvārā gribam ņemt ārā plēsīgās zivis, uz ko īpaši ir tendēti makšķernieki, bet ekosistēmai vajag visu – gan plēsējus, gan baltās zivis. Izjaucot šo ķēdi, mainās daudz faktoru, piemēram, ūdens kvalitāte. Tāpēc ūdeni pārsvārā laižam plēsējus, kurus visvairāk izzvejo. Savukārt, ja plēsēju skaitu pārmāc baltās zivis, kuras apēd alģes ēdošo planktonu, ezers zied. Viss ir savstarpēji saistīts un pamatots*, – skaidro J. Remess. Viņš uzskata, ka ūdenstilpes ar mazuļiem papildināmas, tikai balstoties uz zinātnieku rekomendācijām pēc kontrolzvejām, nevis tāpat vien. – *Varētu šķist, ka tā ir apsaimniekošana, bet, manuprāt, lielākoties tā ir naudas izšķērdēšana. Makšķernieki, protams, būtu ar mieru, ka tiek ielaistas lielās zivis, bet bez pamatojuma papildināšana nav vajadzīga. Zinātnieki pēdējā laikā pierādījuši, ka mūsu ūdeņos zivis pašas ļoti labi atjaunojas un nav nepieciešams iejaukties šajā procesā*, – stāsta sarunbiedrs.

Apsaimniekotājs uzskata, ka kontrolzveja ir pats svarīgākais instruments, lai saprastu, kādā virzienā turpināt darbu. Tā dod reālajai situācijai atbilstošus datus. – *Makšķernieku lomus var izmantot kā salīdzinājumu, tomēr ar zinātniekiem esam daudz runājuši, vai ir vajadzīgas atgrie-*

tās licences. Mani pārliecināja, ka tam ir jēga, jo, salīdzinot viņu datus ar makšķernieku sniegto informāciju, ir atšķirības. Sākotnēji domāju, ka tas ir nevajadzīgs, birokrātisks slogs, taču daudzi makšķernieki neieraksta vispār vai ieraksta neprecīzu informāciju par noķerto lomu. Viegļāk ir ierakstīt, ka nekas nav noķerts, nekā to visu uzskaitīt, un to makšķernieki bieži piekopj. Licences palīdz analizēt zinātnieku novērojumus, – teic J. Remess.

Vienlaikus kontrolzveja palīdz saprast, vai ir jēga rakstīt projektus eksosistēmas papildināšanai. Jāņem vērā, ka tas nav lēts priekšs, – Zivju fonds ieceres atbalsta, bet rūpīgi izvērtē pētnieciskos rezultātus un vadās pēc speciālistu ieteikumiem. Sarežģītumus raisa mazuļu sagāde, jo pat ar pieejamu finansējumu ne vienmēr var tikt pie nepieciešamā. Tā pēdējo gadu laikā kļuvusi par aktuālu problēmu. – *Saprota zivju audzētājus, kam katrs gads var nebūt veiksmīgs, līdz ar to nav ko piedāvāt. Savulaik darbība bija tik laba, ka daļu zivju mums vienkārši uzdāvināja, līdz nāca gadi, kad produkciju vairs nekādīgi nevarēja nodrošināt. Ir apstākļi, piemēram, slapjas vai sausas vasaras, kas traucē augšanai, jo mazuļus pārsvārā audzē ārā – dīķos, kur iznākumu nevar paredzēt*, – vērtē sarunbiedrs. Tomēr agrāk vai vēlāk vēlamais tiek iegūts.

Nākotnē varētu nākties domāt par līdaku mazuļu ielaišanu mūspusē, ko veicina dažādi faktori. – *Šobrīd ezeros ir ļoti zems ūdens līmenis. Reizēm nesaprotu – tas ir labi vai slikti. Kādreiz līdakas iznārstoja krastu pļāvās. Ūdenim nosēžoties, ikri gandrīz palika uz vietas, bet tagad tās iznārsto niedrēs, un teorētiski vairāk ikru paliek ezerā. Tomēr ūdens līmenis var strauji nokristies, un, kad līdakas ir iznārstojušas krastā, nārsts kļūst nerezultatīvs. Viens no svarīgākajiem darbiem ir šo nārstu nosargāt, jo līdakas tīklos var noķert praktiski tikai nārsta laikā. Līdaka ir zivs, kura atradusi savu labo mēģināšanas vietu. Viņa neskrāida un nemeklē balto zivi, bet sēž vienuviet. Ja vienreiz tur izdodas noķert lielu līdaku, tad pēc kāda laika tas atkārtosies. Nārsta laikā gan tās pārvieto-*

jas. Risku rada arī baltās zivis, kuras apēd ikrus, – stāsta J. Remess.

Unikāls mūspusē ir Dūņezers, kur, kā apsaimniekotājs pasmej, neviens nekad neko nevar saprast. – *Zinātnieki lauza galvu, kā tas ir – ūdens kvalitāte ir sliktā, viss ir piemēslots, bet zivju pilns. Nesen daļa bija gājušas bojā, visticamāk, no karstuma vai tā, ka tur praktiski nav ūdens. Tas liek padomāt, ka tur vajag ik pa laikam kaut ko ielaist iekšā. Bet no kurienes zivis ienāk, nav ne jausmas... Tās nav mūsu līdakas, jo ir gaišas, savukārt mūsējām raksturīga tumša nokrāsa. No Valmieras atbraukušie prasa, kur ņēmām viņu līdakas. Smejames, ka oktobrī, kad Salacā ienāk laši, viņi pastumj līdakas iekšā. Tā ir sakrītība, bet vai tā tiešām ir – nezinu!* – prāto sarunbiedrs.

Tikmēr Lielezers ir tipisks zandartu ezers, kurā sugu papildināšana nebūtu nepieciešama. Tur viss šobrīd atjaunojas bez cilvēka iesaistes. Iespējams, nākotnē varētu domāt par vēdzeļu ielaišanu. Mūsdienās ar to nodarbojas tikai viens audzētājs, turklāt hobijs līmenī, tāpēc mazuļu pieejamība nebūs plaša. Toties veiksmīgi pieejami ir zandarti un līdakas. Audzētāju tirgū pamazām ienāk arī igauņi, kas dod cerību par plašāku tirgu nākotnē.

Salacas apsaimniekotājiem ir citāda ikdiena. Biedrības Makšķernieku klubs «Salackrasti» valdes loceklis Atis Apelis norāda, ka upes ekosistēmas lielākais noteicējs ir laši, jo Salaca ir vienīgā dabīgā lašupe Baltijā. – *Mēs neko mākslīgi nepavairojam. Laši pavairojas dabīgi, un, lai gan situāciju nevarētu vērtēt kā labu, tā pavisam noteikti nav sliktā. Ar Salacas populāciju kopumā viss ir kārtībā. Kā zinātnieki saka – ja lasis tiek pasargāts un pats atražojas upē, arī pārējās sugas tiks galā pašas. Lasis un nēģis ir visjutīgākās sugas*, – pastāstīja A. Apelis. Patiesībā par kādas sugas mazuļu ielaišanu šobrīd nevar būt ne runas, ko atbilstoši Salacas statusam (ar to noteikti varam lepoties!), noteicis pārtikas drošības, dzīvnieku veselības un vides zinātniskais institūts BIOR.

Katru gadu ūdenstilpē tiek veikti trīs dažādi sugu uzskaitīšanas veidi. – *Viens no tiem vēltīts vienvasaras lašu mazuļiem,*

kuri izšķīlušies no rudens nārsta. To veic augustā, lai saprastu, cik tie pa vasaru izauguši. «BIOR» ir paraugu laukumi jau no 70. gadiem, no kuriem ievācot datus, iespējams pateikt, cik pēc gada aptuveni varētu būt mazuļu, kas dosies jūrā. Nākamais uzskaites process, ko šobrīd esam uzsākuši, ir ienākošo lašu uzskaites pirms nārsta. Trešais etaps ir izejošo smoltu – mazuļu – skaits, – informē biedrības valdes loceklis. Viši posmi ir svarīgi un pielīdzināmi kontrolzvejai ezeros, kas palīdz noteikt esošo situāciju un iezīmē nākotnes tendences.

Arī Salacā upes ekosistēmai netrūkst šķēršļu. Vislielākā ietekme, protams, ir laikapstākļiem. Vasarās ūdens laša mazuļiem kļūst pārāk silts. Tas ļauj tiem labāk baroties un divreiz ātrāk pieaugt nekā vēsajos Zviedrijas upju ūdeņos. – *Siltais laiks veicina arī piesārņojumu. Tas noteikti nav pozitīvi, jo upe aizaug. Tāpēc mums ir projekts «Life is Salaca», kur katru gadu atjaunojam strautītes. Veicam pilnu darbību ciklu, lai pēc iespējas saglabātu dabīgo lašu populāciju*, – stāsta A. Apelis.

Tāpat siltāki laikapstākļi rezultējas ar ūdens līmeņa paaugstināšanos, kas savukārt mudina uzdarboties maluzvejniekus, ar ko biedrība aktīvi cīnās. Tam palīdz gar upes krastiem uzstādītās novērošanas kameras. Tiesa, situācija pakāpeniski uzlabojas. Atis pasmej, ka tie, kuri reiz to bieži piekopusi, nu kļuvuši par senioriem, kam ar to vairs nav jaudas nodarboties. Vēl mazāk maluzvejniecība interesē jauniešus. – *Cik zinām, Salaca nav blīvi apdzīvota. Tā ir mežaina upe, kur maluzvejniecība noteikti ir mazāk izplatīta nekā citviet Latvijā. Lašu visvairāk ir pirmajos 30 kilometros, kurus apsekojam un cenšamies nelegālas darbības novērst. Protams, nekas pilnībā nav izskausts, bet pārkāpumi nenotiek masveidā kā agrāk. Neraugoties uz to, dabīgais nārsts ir saglabājies, jo daba parīpējas par to, ka ūdens līmenis ir augsts. Citus gadus gan tas ir zems, tomēr laši izdzīvo un populācija paliek, tāpēc pilnīga apdraudējuma nav*, – viņš mierina, vērsot uzmanību, ka Salacai piemīt neizmērojams potenciāls. – *Tādu mēs arī cenšamies saglabāt!* – apliecina sarunbiedrs.

ALDA kausa otrais posms Augstrozes Lielezerā

21. jūnijā, kad daudziem domas jau bija svētku noskaņās, agrā rīta stundā Augstrozes Lielezerā valdīja rosība. Tur pulcējās pieredzējuši makšķērēšanas entuziasti, lai aizvadītu novada pašvaldības aģentūras LAUTA rīkotā sudraba ceļojošā ALDA kausa izcīņas kārtējās sezonas otro posmu. Uz starta stājās 21 komanda, no kurām tikai vienai neizdevās tikt pie ieskautes loma. Tas ir augsts rādītājs! Kopumā tika ieskaitītas 25 līdakas, pieci zandarti un 35 asari, kas lielākoties pēc dokumentēšanas tika atlaisti ezerā.

Sacensību organizators un novada publisko ūdeņu apsaimniekošanas nodaļas ALDA vadītājs J. Remess pastāstīja, ka Augstrozes Lielezers ir asariem bagāts, taču, viņaprāt, todien nebija piemērotākais laiks to ķeršanai. Rezultāti gan pierādīja

pretējo. – *Aizvadījam ļoti veiksmīgu posmu, lai gan treniņi par to neliecināja, bet tāpat kā ar bitēm, arī ar zivīm nekad neko nevar zināt. Makšķernieki teica, ka iepriekšējā dienā īsti nekas neķērās, bet sacensību rezultāti pārsteidza*, – atzina J. Remess. Viņš arī norādīja, ka ezers pats par sevi nav dziļš, tāpēc zemais ūdens līmenis radīja grūtības ielaist laivas. – *Tik problemātiski kā Dūņezērā nav, bet tomēr...* – piebilda organizators.

Par otrā posma uzvarētājiem kļuva komanda Svētdienas makšķernieki (Mareks Lācis, Ansis Krūmiņš), otrie bija Asaru bieds (Jānis Gabrāns, Didzis Sprukts), bet godpilno trijnieku noslēdza Laimīgie no Limbažu auto (Kaspars Ozoliņš un Niks Kuzmanis). Jāatgādina, ka komandu rezultātu nosaka loma kopējais garums kvadrātā. Tajā ieskaita katras ekipāžas piecus garākos asarus (no 19 cm), līdakas (no 50 cm) un

Tradicionālā sacensību dalībnieku kopbilde pēc otrā posma

zandartus (no 45 cm). Savukārt komanda Tēvs un dēls (Bruno un Dāvis Taulavičus) vienīgie noķēra visu trīs sugu zivis, kas atbilstoši nolikumam ļāva rezultātu sareizināt ar koeficientu 1,5 un ierindoties 5. vietā. Dalībnieki ar veicināšanas balvām tika godināti arī individuāli: par pirmo noķerto asari apbalvots Jānis Holšteins (Zivīm būt), līdaku – D. Sprukts (Asaru bieds), bet zandartu – K. Ozoliņš (Laimīgie no Limbažu auto). Veicināšanas balvu no z.s. Mazpīpari par pēdējo ieskautes zivi saņēma Zivīm būt.

Pēc apbalvošanas tradicionālā nīša izlozēta nākamā – trešā – posma norises vieta. Makšķernieki 19. jūlijā tiksies Limbažu Lielezerā. Pēc tam atliks sacensības vēl četros pašvaldības publisko ūdeņu apsaimnie-

košanas nodaļas aprūpē esošajos ezeros – Āsterē, Katvaros un Lādezerā. Sezonas pirmais posms tika aizvadīts Dūņezērā.

Lappusi sagatavoja **Fanija ROMEIKO**

Tematisko lappusi atbalsta:

Limbažu novads

Par «Zini, sargā, copē!» saturu atbild projekta īstenotājs SIA «Izdēvniecība Auseklis».